

**Міністерство освіти і науки України
Чернігівський національний технологічний університет
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
ДНУ “Інститут модернізації змісту освіти”
Чернігівський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського**

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я

**Збірник наукових праць
VII Всеукраїнської науково–практичної конференції
7–8 квітня 2017 року**

Том 1

Чернігів–2017

УДК 371.7+376

ББК 51.1(4УКР)0+74.580.053.34

П 24

Затверджено до друку Вченою Радою Чернігівського національного технологічного університету, протокол № 4 від 27 березня 2017 р.

Редакційна колегія:

Головний редактор – Шкарлет Сергій Миколайович – доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Чернігівського національного технологічного університету

Заступник головного редактора – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри здоров'я людини та корекційної освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Відповідальний секретар – Зайцев Володимир Олексійович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри фізичної реабілітації Чернігівського національного технологічного університету

Члени редакційної колегії:

Прокопенко Іван Федорович, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Казимир Володимир Вікторович – доктор технічних наук, професор, Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, проректор з наукової роботи Чернігівського національного технологічного університету

Ткаченко Володимир Володимирович – доктор історичних наук, професор, в.о. директора Державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти”

Заліський Анатолій Андрійович – кандидат філософських наук, доцент, заслужений працівник освіти України, ректор Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського

Бережна Таміла Іванівна – кандидат педагогічних наук, в.о. начальника відділу з наукової роботи Державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти”

Гончаренко Марія Степанівна – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри валеології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, голова Української асоціації валеологів

Маркіна Тетяна Юрійвна – доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Лисенко Ірина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-методичної роботи Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського

Карленко Наталія Вікторівна – кандидат філософських наук, директор обласного комунального закладу освіти “Криворізька загальноосвітня санаторна школа-інтернат № 8 І-ІІ ступенів”

Педагогіка здоров'я : збірник наукових праць VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Чернігів, 7–8 квітня 2017 р.) : [в 2 т.] / ред. колегія : С. М. Шкарлет [та ін.] . – Чернігів, 2017. – Т. 1. – 595 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню результатів психолого-педагогічних досліджень щодо збереження та формування здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді. Розглянуті теоретико-методологічні основи педагогіки здоров'я; сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища; роль фізичного виховання у збереженні здоров'я; психолого-педагогічні основи профілактики шкідливих звичок та соціально-небезпечних захворювань; здоров'язбережувальні освітні технології; актуальні проблеми корекційної педагогіки та сучасних інклюзивних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах.

ЗМІСТ

Розділ І. Теоретичні основи валеології. Психолого-педагогічні аспекти здоров'язбереження учасників освітнього процесу

Абідова Т.С.	12
Формування валеологічної компетентності у студентів фармацевтичного коледжу	
Авдєєнко І.М.	14
Науково-методологічні підходи до розвитку культури здоров'я студентів у ВНЗ	
Алексєєнко Р.В., Рисована Л.М.	18
Адаптаційні проблеми здоров'я сучасної студентської молоді	
Амброзяк С.П.	21
Упровадження здоров'язбережувальних технологій на уроках у початковій школі	
Андрєєва Л.А., Врублєвська Л.В., Малярський Ю.В.	25
Здоров'язбережувальні освітні технології	
Аносов І.П.	31
Антропологічні основи здоров'язбережувальної професійної підготовки вчителя	
Астахова М.С.	35
Система роботи класного керівника з формування культури безпеки учнів	
Бабич В.І., Зайцев В.О.	39
Проблеми та перспективи формування соціального здоров'я сучасних підлітків в Україні	
Бабій Л.М.	44
Проблема формування цінності здоров'я і здорового способу життя	
Барна Х.В.	45
Валеологічне виховання як один із пріоритетних напрямків дошкільної освіти	
Батукова Л.А.	48
Гендерне виховання учнівської молоді	
Безродня Т.І., Бєсараб В.І.	50
Здоров'язбережувальні освітні технології	
Безродня Т.І.	53
Сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища в загальноосвітніх школах	
Бельорін-Еррера О.М., Корженко І.О., Удовєнко М.А.	57
Холістичний підхід до збереження здоров'я студентської молоді	
Бережна Т.І.	59
Модель здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього навчального закладу: структура і критерії	
Бережок С.П.	67
Формування культури здоров'я у майбутніх прохідників у процесі професійної підготовки	
Бєрєстова В.В., Тьокіна В.М., Орлова Л.А.	71
Здоров'язбережувальні технології при викладанні фармакогнозії та фітотерапії у Коледжі НФаУ	
Бєрзіня О.О., Колісник О.В.	73
Підвищення професійної компетентності педагогічних працівників із питань формування репродуктивного здоров'я, сімейних цінностей в учнів	

навчально-виховного процесу здоров'язбережувальні методика, матимемо поруч здорових і щасливих дітей, гармонійно розвинених, працездатних, спроможних здолати будь-які труднощі.

Література

1. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии и психология здоровья в школе. - М.: АРКТИ.-2005.- 320 с.

Аносів І.П.

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького

АНТРОПОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ

Здоров'я людини – одна з важливіших цінностей. Міцне здоров'я є передумовою і запорукою активної життєдіяльності і повної самореалізації особистості. Негативні тенденції стану здоров'я молоді в Україні неодноразово підкреслюють політики, науковці, журналісти у доповідях останніх років. Особливе занепокоєння викликає стан здоров'я студентської молоді, адже студенти відносяться до числа найменш соціально захищених груп населення. Специфіка навчального процесу та вікові особливості студентської молоді вимагають підвищених витрат всіх ресурсів організму. Здоровий спосіб життя студентської молоді передбачає, що поряд із сприятливими соціально-економічними та матеріально-побутовими умовами життєдіяльності, особливого значення набувають екологічні, психологічні, поведінкові фактори формування навичок здорового способу життя.

З позиції педагогічної антропології, у процесі професійно-педагогічної підготовки акцент зміщується з контролю засвоєння знань і поведінки людини на самоконтроль, самонавчання, самовиховання, саморозвиток, що цілком відповідає ідеї особистісної орієнтації сучасного педагогічного процесу. Сенса управління полягає в тому, що ця дія спрямована на забезпечення оптимальних умов для досягнення поставлених цілей. Головне вміння, яким повинен володіти студент, – це робота над собою і з людьми [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 28].

Педагогічна антропология, яка ґрунтується на філософській концепції (М. Бердяєв, М. Бубер, І.Дерболав, В. Дильтей, І. Кант, Е. Кассієр, М. Лангфельд, Г. Рот; І. Фомічева та ін.), також як і інші напрямки антропоцентризму, робить акцент на проектуванні цього процесу, на характеристиці його емоційно-мотиваційної і творчої сфер з урахуванням здоров'язбережувального компоненту.

Послідовне впровадження філософського принципу антропологізму в педагогічний аналіз здоров'язбережувальної професійної підготовки у вищій школі виявляється в пріоритетному розгляді індивідуальної життєдіяльності суб'єкта, внутрішніх умов його розвитку, фокусуванні уваги на його потребах, відмові від функціоналізму в оцінці його діяльності. У системі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів принцип антропологізму дозволяє

обрати напрям – концентрація на врахуванні особистісних потреб суб'єктів. Таким може бути особливий тип завдань, які треба розв'язувати в межах антропологічної парадигми: виявити й проаналізувати механізми перетворення людиною природних і соціальних передумов, культурних і духовних умов на засоби свого розвитку, саморозвитку й здоров'язбереження.

Специфіка проблем професійної підготовки в сучасному ВНЗ визначається необхідністю засвоєння нового соціально-економічного й професійного досвіду. Суттєво змінилося у суспільній та індивідуальній свідомості людей ставлення до педагогічної професії. Раніше ідеальний образ учителя багато в чому був пов'язаний з прикладами конкретних людей і їх професійною біографією, з певними професійними цінностями. Зараз, як відомо, “ідеальний образ професіонала” змінився на ідеальний образ життя (американський, європейський) [5, с. 67]. Невизначеність ціннісних уявлень про саму професію учителя зміщує акценти в бік вибору образу життя за допомогою професії, яка виступає засобом досягнення цього образу, а не тільки самореалізації особистості в суспільстві.

У змістовній, концептуальній розробці уявлень про професійний розвиток особистості важливу роль відіграє модель професійно-педагогічної підготовки. Якщо звернутися до моделей особистості й діяльності педагога, то стає очевидним, що це не може бути одномірною моделлю, опис виду діяльності чи абстрактною моделлю узагальнення професійно-особистісних якостей. Це має бути модель складноорганізованої діяльності, що включає професійний профіль регуляторів праці – об'єкта, суб'єкта, суб'єкт-об'єктних відносин. У професії вчителя всі ці регулятори мають не лише предметну, а й особистісну та здоров'язбережувальну спрямованість, у чому виражається специфіка педагогічної діяльності. Отже, особистість – це основний системоутворювальний чинник професіограми педагога, звідки впливає й особливість управління здоров'язбережувальною професійною підготовкою у педагогічному університеті: воно має бути антропоцентрованим, тобто спрямованим на виховання здорової особистості майбутнього вчителя.

З метою здоров'язбережувальної професійної підготовки вчителя до особистісно орієнтованої освіти об'єктом професійного розвитку в навчальному закладі мають стати інтегральні характеристики особистості педагога: спрямованість, компетентність, емоційна й поведінкова гнучкість, здоровий спосіб життя. Ідеї цілісності, єдності особистісного й професійного розвитку людини лежать в основі запропонованої нами концепції антропоцентрованого управління, де провідним фактором розвитку є мотиваційна ціннісна сфера особистості, її активність, потреба в самореалізації та здоров'язбереженні. Важливою умовою розвитку інтегральних характеристик особистості професіонала є усвідомлення ним необхідності змін перетворення свого внутрішнього світу й пошук нових можливостей самореалізації в праці, тобто підвищення рівня професійної самосвідомості.

Як відомо, особистість є суб'єктом і об'єктом антропоцентрованого управління в умовах університетської освіти. Стан відносин, цілісність складної соціальної системи залежать передовсім від збалансованості двох підсистем:

об'єкта і суб'єкта соціального управління. Об'єктом у психологічному розумінні є спільність людей, об'єднаних у межах даної організації. Але педагогіка, спираючись на положення соціальної психології, звертає увагу не стільки на колектив, скільки на людину, у чому й полягає зміст особистісно орієнтованого підходу в освіті. До того ж, розглядаючи поняття особистості, виділяють поперше такі її риси як характеристики: темперамент, індивідуальність, характер тощо, а лише потім – ціннісні орієнтації. А саме вони слугують механізмом самозахисту людини від негативних дій соціального простору, вплив яких постійно зростає.

Традиційна педагогічна наука і практика, проголошуючи “накопичення знань”, формування “вмінь і навичок”, у кращому разі – “розвиток інтелекту” й “індивідуальний підхід”, ігнорувала потребу молоді в пошуках сенсу життя і діяльності. Тому сьогодні на перший план висувається завдання переорієнтації з особистісно орієнтованого навчання в колишньому розумінні на педагогічну взаємодію в системі “особистість-особистість”. У цій системі “озброєння знаннями і вміннями” – базове, але не основне завдання, першочерговим же є формування відносин, особистісних сутностей й цінностей життя, здоров'язбережувальної професійно-педагогічної діяльності.

Аналізуючи професійний розвиток як безперервний процес самопроекування, можна виділити в ньому три основні стадії становлення особистості: самовизначення, самовираження, самореалізація. Саме на останній стадії формується життєва філософія людини, усвідомлюється сутність життя, утверджується суспільна позиція. В результаті суб'єкт, досягнувши професійної майстерності, гармонійно розвиває свою особистість, усвідомлюючи необхідність здоров'язбереження.

Отже, розвиток особистості (її інтегральних характеристик) визначає успіх професійної підготовки, а разом з тим – удосконалення тієї чи іншої професійної діяльності визначає стратегію розвитку особистості. Підготовка до професії – це багато в чому вибір між стратегією адаптації, з одного боку, і стратегією вивільнення внутрішніх ресурсів розвитку особистості, що включає вміння розв'язувати ціннісно-моральні проблеми і при необхідності протистояти доквілю, – з іншого. Тому професійний розвиток майбутнього вчителя – це і результат, і засіб розвитку особистості.

Навчання в університеті має бути спрямоване на збереження здоров'я всіх учасників навчального процесу. Тому особливого значення набуває проблема організації здоров'язбережувального процесу професійної підготовки вчителя. Дослідниця особистісно орієнтованого навчання студентів О. Ковальова пропонує наступні кроки проектування здоров'язбережувального педагогічного процесу: 1) визначення понять: здоров'я, фізичне здоров'я, психологічне здоров'я, духовно-моральне здоров'я, педагогічний процес, здоров'язбережувальний педагогічний процес, здоров'язбережувальний принцип навчання; 2) засвоєння теорії проектувальної діяльності педагога; 3) розробка програми підготовки студентів до проектування здоров'язбережувального педагогічного процесу [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 25].

Однією з педагогічних умов проектування здоров'язбережувальної підготовки вчителя є правильно визначені терміни введення змістовної інформації для адекватного її сприйняття студентами. Виконання цієї педагогічної умови можливо у випадку ретельного вивчення динаміки загального та індивідуального рівнів знань, умінь і навичок студентів з питань проектування здоров'язбережувального педагогічного процесу навчання.

У дослідженнях Н. Кузьміної визначена структура професійної педагогічної діяльності. Основними компонентами її є гностичний, конструктивний, організаторський та комунікативний **[Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 56]**. Проектувальні здібності забезпечують стратегічну спрямованість педагогічної діяльності (в нашому дослідженні – спрямованість на здоров'язбережувальну професійну підготовку вчителя) і виявляються в умінні орієнтуватися на кінцеву мету (збереження здоров'я всіх учасників у процесі професійної підготовки вчителя), вирішувати актуальні задачі з урахуванням спеціалізації студентів, при плануванні курсу враховувати його місце у навчальному плані, встановлювати необхідні взаємозв'язки з іншими дисциплінами та інше. Крім того, здоров'язбережувальна професійна підготовка вчителя включає реалізацію тактичних цілей: структурування курсу, підбір конкретного змісту для окремих розділів (інформація про здоров'язбереження) курсу, вибір форм проведення занять (важливішим критерієм вибору виступає параметр здоров'я суб'єктів процесу професійної підготовки) тощо.

Одним з найважливіших принципів здоров'язбережувальної підготовки вчителя є принцип природовідповідності процесу навчання й виховання особистості. Ю. Бойчук, О. Пальчик, О. Дехтярьова під природовідповідною підготовкою майбутнього вчителя розуміють таку реалізацію принципу природовідповідності, яка в усіх своїх основних характерологічних властивостях відповідає природі суб'єктів освіти, етносу та законам природи. Основна мета природовідповідної підготовки майбутнього вчителя полягає в реалізації принципу природовідповідності в навчально-виховному процесі вищого педагогічного навчального закладу та екстраполяції її на майбутню професійну діяльність учителя **[Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 142]**.

Ми погоджуємося з думкою авторів у тому, що змістовне забезпечення реалізації принципу природовідповідності в підготовці майбутнього вчителя повинно передбачати посилення вивчення природовідповідності в курсах "Педагогіка", "Основи педагогічної майстерності" та вважаємо, що природовідповідний зміст професійної підготовки вчителя має враховуватися під час вивчення всіх нормативних і вибіркових дисциплін навчального плану.

Одним із завдань сучасної здоров'язбережувальної професійної підготовки вчителя у вищій школі на антропологічних засадах є створення найбільш сприятливих умов для підвищення активності й самостійності студентів шляхом самоврядування, яке постає як процес переорієнтації студента з об'єкта на суб'єкт. Мова йде про визнання прав суб'єкта управління не тільки деканатами й кафедрами, а й студентськими групами й окремими студентами. Слід

враховувати той факт, що демократичні принципи мають свої межі ефективності й не можуть впливати на розв'язання всіх без винятку управлінських питань.

Здоров'язбережувальна професійна підготовка вчителя педагогічному університеті включає чотири основні напрями дослідження професійного розвитку особистості: змістовний, динамічний, інституційний, технологічний. Складовими змістовного напрямку є наповнення діяльності на засадах принципу природовідповідності; динамічного – поле професійного розвитку через здоров'язбережувальну стратегію взаємодії учасників навчального процесу до творчої самореалізації; інституційного – організація здоров'язбережувального, гуманістичного середовища; технологічного – форми, методи й засоби реалізації здоров'язбережувальної професійної підготовки вчителя в умовах педагогічного університету. На нашу думку, можна виділити такі умови ефективності здоров'язбережувальної професійної підготовки вчителя в рамках антропологічного підходу: поліпшення психологічного клімату у процесі навчання за рахунок уваги до диференційованих потреб студентів і викладачів; управління в контексті здоров'язбережувальної мети, стратегії, структури й інших вимірів, врахування природних можливостей особистості в процесі інноваційної діяльності; підвищення уваги до гармонізації взаємовідносин і взаємодії.

Література

1. Бим-Бад Б.М. Педагогическая антропология. – М.: Изд-во УРАО, 1998. – 576 с.
2. Бойчук Ю.Д., Пальчик О.О., Дехтярьова О.О. Оптимізація освітнього середовища як основа здоров'язбереження учасників освітнього процесу // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми: СумДПУ, 2012. – № 2. – С. 137-145.
3. Ковалева О.И. Личностноориентированное обучение студентов современных вузов как фактор сохранения здоровья: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08. – Ставрополь, 2004. – 175 с.
4. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – М.: Высшая школа, 1990. – 119 с.
5. Кушко В.В. Контекст содержания образования как характеристика образовательной среды. – М.: Педагогика, 2001. – 276 с.

Астахова М.С.

Харківська академія неперервної освіти

СИСТЕМА РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА З ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ УЧНІВ

Сучасні умови розвитку суспільства характеризуються збільшенням кількості факторів, здатних викликати надзвичайні та небезпечні ситуації для життя і здоров'я людини, а саме: природні й техногенні аварії та катастрофи, забруднення довкілля, побутовий, виробничий та шкільний травматизм, масове поширення девіантних форм поведінки дітей і шкільної молоді, загострення соціальних хвороб, зростання загрози терористичних актів і виникнення воєнних конфліктів. Ці виклики сьогодення набувають глобального характеру й актуалізують проблему протидії їм, зокрема на рівні освіти. Реалізація державної політики в напрямі освіти з безпеки життєдіяльності базується на Концепції